

договора) с оптимальным транспортным перемещением и размещением туриста в местах дестинации.

В качестве других тенденций развития мирового туризма выделим также следующее: – возрастание спроса на экстремальные виды туризма и посещение таинственных и мистических мест; – освоение новых регионов с максимально сохранившимся неординарным природным ландшафтом; – повышение требований туристов к комфортности отелей, содержанию и тематическому разнообразию экскурсий и мероприятий в отеле.

#### Список использованных источников

1. UNWTO. Annual Report 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://dtxq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto\\_annual\\_report\\_2014.pdf](http://dtxq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_annual_report_2014.pdf)
2. World Tourism Organization [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.unwto.org>.
3. Global Travel & Tourism leaders set landmark agenda for growth / World Tourism Organization UNWTO [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://media.unwto.org/press-release/2015-04-16/global-travel-tourism-leaders-set-landmark-agenda-growth>
4. Exports from international tourism rise to US\$ 1.5 trillion in 2014 / World Tourism Organization UNWTO [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://media.unwto.org/press-release/2015-04-15/exports-international-tourism-rise-us-15-trillion-2014>
5. 50% туристов из Украины предпочли отказаться от поездов – эксперты РИА Новости Украина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rian.com.ua/economy/20140423/345660225.html>
6. Как кризис влияет на туризм в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cheap-trip.eu/ru/2015/03/17/kak-kryzys-vlyuaet-na-turyzm-v-ukrayne-ynfohrayfka/>

#### References

1. UNWTO. Annual Report 2014 [Electronyi resers]. – Rezhim dostupa: [http://dtxq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto\\_annual\\_report\\_2014.pdf](http://dtxq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_annual_report_2014.pdf)
2. World Tourism Organization [Electronyi resers]. – Rezhim dostupa: <http://www.unwto.org>.
3. Global Travel & Tourism leaders set landmark agenda for growth / World Tourism Organization UNWTO [Electronyi resers]. – Rezhim dostupa: <http://media.unwto.org/press-release/2015-04-16/global-travel-tourism-leaders-set-landmark-agenda-growth>
4. Exports from international tourism rise to US\$ 1.5 trillion in 2014 / World Tourism Organization UNWTO [Electronyi resers]. – Rezhim dostupa: <http://media.unwto.org/press-release/2015-04-15/exports-international-tourism-rise-us-15-trillion-2014>
5. 50% turistov iz Ukrayny predpochli otkazatsya ot poezdok – experti RIA Novosti Ukrayny [Electronyi resers]. – Rezhim dostupa: <http://rian.com.ua/economy/20140423/345660225.html>
6. Kak kryzys vlyuaet na turyzm v Ukrayne [Electronyi resers]. – Rezhim dostupa: <http://cheap-trip.eu/ru/2015/03/17/kak-kryzys-vlyuaet-na-turyzm-v-ukrayne-ynfohrayfka/>

**Kryvega L. D.**, Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of Philosophy, Zaporizhzhya National University (Ukraine, Zaporozhye), [viant2000@mail.ru](mailto:viant2000@mail.ru)

**Sukhareva E. V.**, Ph.D., Associate Professor of Department of Business Administration Management of Foreign activities Zaporozhye National University, (Ukraine, Zaporozhye), [katerine.2010@mail.ru](mailto:katerine.2010@mail.ru)

#### World tourism: Development Trends

Contents of the concept of «world tourism» analyzed, vectors impact of tourism on the livelihoods of modern society defined. It is noted that tourism is an integral part of the content of acts of life of modern man, a condition for the development of his creativity. It is emphasized that tourism made an important contribution to post-crisis recovery of the world economy manifest, more efficient use of resources and create new economic «niches», it allows society to use additional features of the economic sector for job creation and infrastructure changes. The main trends in the world tourism and the obstacles to its growth, formulated. Directions of tourism development across continents, countries and regions listed. The analysis of the ranking of countries on tourist spending nationals on a tourist attraction. The material contributes to an objective understanding of the balance of power in world tourism.

**Keywords:** tourism, world tourism, society, people, trends in the world tourism.

**Kryvega L. D.**, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, Запорізький національний університет (Україна, Запоріжжя), [viant2000@mail.ru](mailto:viant2000@mail.ru)

**Sukhareva K. V.**, кандидат філософських наук, доцент кафедри бізнес-адміністрування та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Запорізький національний університет (Україна, Запоріжжя), [katerine.2010@mail.ru](mailto:katerine.2010@mail.ru)

#### Світовий туризм: тенденції розвитку

Проаналізовано зміст концепту «світової туризм», виокремлено вектори впливу туризму на життєдіяльність сучасного суспільства. Відзначається, що туризм виступає невід'ємною частиною змісту життєдіяльності сучасної людини, умовою розвитку її творчого потенціалу. Підкреслюється, що туризм вносить значний внесок у посткризовий маніфест відновлення світової економіки, підвищення ефективності використання ресурсів та створення нових економічних «ніш», дозволяє задіяти додаткові можливості економічного сектору для створення робочих місць та інфраструктурних перетворень. Сформульовано основні тенденції розвитку світового туризму та фактори, що перешкоджають його зростанню. Проаналізовано напрямки розвитку туризму по континентах, країнам і регіонах. Дано аналіз рейтингу країн за туристичними видатками громадян, по туристичній привабливості. Викладений матеріал сприяє об'єктивному розумінню розстановки сил у світовому туризмі.

**Ключові слова:** туризм, світовий туризм, суспільство, людина, тенденції розвитку світового туризму.

\* \* \*

УДК 796.011:32

**Ніколайчук Г. Г.**,  
здобувач, Київський національний університет  
ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),  
[G.Nikolaichuk@gmail.com](mailto:G.Nikolaichuk@gmail.com)

#### ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗ'ЯЗКУ СПОРТУ І ПОЛІТИКИ

Розглядаються теоретичні аспекти взаємоз'язку спорту і політики. Особливу увагу акцентовано на двох ключових теоретичних настановах взаємоз'язку спорту і політики – (1) «спорт поза політикою» та (2) «спорт наскрізь політичний». Окреслено п'ять головних форм взаємодії спорту і політики.

**Ключові слова:** спорт, політика, політичний процес, Олімпійські ігри.

Варто наголосити на тому, що наукові положення щодо взаємоз'язку спорту і політики є особливо важливими в царині політичних наук. По-перше, політичні відносини – це одна з основних форм і один з ключових аспектів функціонування соціальної системи. По-друге, питання щодо взаємовідносин спорту і політики виступає доволі складним та дискусійним. По-третє, сама ця проблема доволі часто не лише в теоретичному, але й в практичному плані виступає перед політологічною спільнотою – наприклад, у зв'язку із необхідністю прийняти рішення щодо участі / відмови від участі в глобальних спортивних подіях через які-небудь політичні мотиви. З огляду на це, можна навести приклад щодо дискусій про участь/неучасть в Олімпійських іграх в Москві (1980) та в Лос-Анджелесі (1984), основним лейтмотивом яких були питання щодо приналежності спорту до сфери політики, які відносини існують між спортом і політикою, наскільки спорт вільний та може протистояти тим вимогам, що йому висуває політика. Саме від відповідей на ці питання залежала доля участі держав в Олімпійських іграх.

При дослідженні значимих для політичних теоретиків положень взаємоз'язку спорту і політики варто згадати праці В. І. Столярова та А. В. Хлопкова [2; 3]. Зауважимо, що питання про взаємоз'язок спорту і політики викликає багато дискусій та існує розмаїття думок з цього приводу, які знаходяться переважно між двома точками екстремума: (1) вважають, що спорт не має нічого спільного з політикою

(«спорт поза політикою»), а будь-який його зв'язок з політикою розглядається як викривлення іманентної природи спорту; (2) спорт виступає *наскрізь політичним*.

Метою цієї статті є спроба розкрити теоретичні аспекти взаємодії спорту і політики в сучасному політичному процесові, окресливши форми взаємодії цих сфер людського буття.

При обґрунтуванні положення «спорт поза політикою», як правило, вказують на внутрішню цілісність спорту, адже людина реалізує в спорті своє природне та гуманістичне начало, яке політика, втручаючись в спорт та порушуючи його автономність, нищівно викривляє. Така аргументація на захист тези «спорт поза політикою» використовувалась при обговоренні питання боротьби з апартеїдом в спорті. З 1966 року основний тягар цієї боротьби взяла на себе Вища рада африканського спорту, яка досягла виключення ПАР із олімпійського руху. В 1971 році Генеральна асамблея ООН прийняла резолюцію із закликом до всіх спортивних союзів та організацій боротися з расовою сегрегацією. Однак, проти включення спортивних організацій в цю боротьбу з апартеїдом було висунуто наступний аргумент: якщо ми погодимося на використання спорту як інструменту вирішення неспортивних (в даному випадку *політичних!*), то буде створено прецедент, який в подальшому неможливо буде ігнорувати.

Теза «спорт поза політикою» піддається нищівній критиці з боку багатьох вчених та громадських діячів, які при цьому наводять багатоманітні факти використання спорту в політичних цілях, впливу спорту на політику і т.д. В процесі цієї критики інколи не лише визнається взаємозв'язок спорту і політики, але й сама *спортивна діяльність розглядається як політична*.

Варто наголосити також на тому, що неоднозначними є й оцінки зв'язку спорту і політики. Інколи його оцінюють позитивно, а інколи – негативно. При обґрунтуванні *негативної* оцінки посилаються на факти використання спорту в вузькокорисливих політичних цілях, для розпалювання націоналізму, шовінізму і т.д. Позитивну оцінку, як правило, обґрунтовують посиланням на важливу роль спорту в процесі легітимації політичного режиму всередині держави та укріпленні її зовнішньо-політичної діяльності.

Вказані нами вище суперечності щодо питання взаємозв'язку спорту і політики багато в чому спровоковані *помилковою методологією*. Основна її особливість – відсутність багатоаспектності розгляду та комплексного підходу, що його вимагає діалектичний метод дослідження. Справа в тім, що спорадично з контексту вириваються окремі аспекти проблеми, які при цьому доволі часто змішуються, недостатньо чітко відрізняючись одна від одної.

На нашу думку, з метою уникнення цих помилок при обговоренні проблеми взаємозв'язку спорту і політики важливо враховувати всі багатоманітні факти, що характеризують цей зв'язок, а також виокремити та диференціювати різні аспекти цієї проблеми: *чи виступає спортивна діяльність політичною?; чи існує взаємозв'язок спорту і політики?; яким є характер та форми цього взаємозв'язку?; чи впливає об'єктивно (стихийно) спорт на політику?; чи використовуються свідомо спортивні контакти в політичних цілях і в яких саме?; чи повинен спорт використовуватися в цих цілях і*

*для чого конкретно?; чи повинні спортсмени та тренери залишатися аполітичними?*

Важливе значення відіграє понятійно-категоріальний апарат, що застосовується при обговоренні цих питань, особливо поняття «спорт» і «політика». Зауважимо, що вищевикладене уможливило правильно підійти до розуміння різноманітних аспектів взаємозв'язку спорту і політики. Говорячи про взаємозв'язок спорту і політики варто наголосити на тому, що безпосередньо пов'язані зі спортом цілі, завдання, цінності, правила спортивних змагань, особливості техніки і тактики тих чи інших видів спорту, закономірності тренувального процесу не є *політичними*. В цьому сенсі не існує «капіталістичного» чи «соціалістичного» спорту. Як відзначає німецький політолог К. Кроков «німецького», «капіталістичного» чи «соціалістичного» стрибка в довжину (так само як не існує «німецької» фізики), а є лише просто спортивний стрибок. Стрибок століття Боба Бімона в Мехіко в 1968 році не є свідченням ані на користь США, ані проти них, нічого не говорить щодо дискримінації чи рівноправності «кольорових» в США [7, с. 31]. Таким чином, сам по собі, спорт виступає *відносно незалежним від політики* соціальним явищем.

Спортивні організації (в тому числі олімпійські) не є політичними організаціями. Вони об'єднують людей, які розділяють різні ідейні позиції та політичні погляди. Звичайно, вони можуть і повинні займатися політичними проблемами, але лише *тією мірою, якою ці проблеми стосуються безпосередньо спорту та олімпійського руху, їх цілей, завдань, ідеалів та цінностей, умов їх успішної реалізації*. Ці організації повинні активно брати участь в боротьбі за збереження та укріплення миру, проти расизму, націоналізму, шовінізму, релігійної нетерпимості, оскільки спорт та особливо олімпійський рух можуть успішно розвиватися та вирішувати свої завдання лише в мирних умовах, за відсутності якої-небудь расової/релігійної дискримінації. «МОК не має потреби вступати в політичні дискусії чи політичні угоди з ким-небудь з питань, які виходять за межі його політичної позиції; але якщо які-небудь політичні питання є дотичними до олімпійського руху, МОК не може залишатися осторонь та повинен рішуче діяти, виходячи із принципів, що складають сутність руху та зафіксовані в його статуті» [1, с. 30].

Про необхідність саме такого підходу спортивних організацій до участі у вирішенні політичних питань пише Дж. Перрі (Jim Perry) в праці «*Olympism at the Beginning and at the End of the 20<sup>th</sup> Century: Immutable Values and Principles and Outdated Factors*» (1989): «Розглянемо приклад ПАР. Відомо, що в цій державі існує расова дискримінація. Якщо ви проти, то ви повинні протистояти. До честі МОК саме так він вчинив. Але він не заявив, що йому не подобається ваша політика, а людей, чия політика нам не подобається, ми не допускаємо до Ігор. Замість цього було постульовано наступне: неможливо займатися спортом з людьми, які роблять це неправильно, оскільки не дотримується рівність можливостей» [8, р. 10]. Такий підхід до розуміння цілей та завдань спортивного руху отримав назву «*політичної автономії спортивного руху*» [5].

Зауважимо, що має місце не лише відносна незалежність спорту від політики, але й їх тісний взаємозв'язок. Якщо при обговоренні питання

взаємозв'язку спорту і політики обмежуватися розглядом правил спортивних змагань, особливостей техніки і тактики, закономірностей тренувального процесу, то складеться ілюзія повної автономності, абсолютної незалежності спорту від політики та від соціальних умов взагалі. Однак, відзначимо, що така ілюзія зникає, якщо лише взяти до уваги інші важливі особливості спорту, перш за все систему організації та соціально-політичних функцій, його використання в тій чи іншій соціальній/політичній системі. За такого підходу чітко простежується взаємозв'язок спорту і політики, що знаходить свій вияв в таких положеннях:

- неодноразове використання спорту в політичних цілях, а також багатоманітні інциденти в спорті, що були політично забарвлені;

- істотна залежність організації спортивного руху від державної політики та ідеології;

- безпосередня участь держави в організації та фінансуванні Олімпійських ігор та інших глобальних спортивних подій, а також в процесі підготовки спортсменів;

- той факт, що спортсмени, приносячи своїй державі перемоги в міжнародних змаганнях, виконують не лише спортивну, а й державницьку місію, оскільки сприяють укріпленню державного престижу, демонструють національні можливості шляхом побудови дієвого бренду країни/території.

Таким чином, незалежність спорту від політики не є *абсолютною*, а виступає, радше, *відносною*: за певних умов та в силу конкретних причин і форм має місце *взаємозв'язок спорту і політики*.

Цей взаємозв'язок є характерним для всіх видів та різновидів спорту. В деяких з них він знаходить свій прояв найбільш яскраво. Із видів спорту до числа таких необхідно, перш за все, відзначити футбол, який доволі часто оцінюється як «головний політичний спорт ХХ століття» [4]. Що ж до різновидів спорту, то найбільш яскраво зв'язок спорту і політики знаходить свій вияв в спорті вищих досягнень, а особливо в тій його формі, в якій він виступає в олімпійському русі.

На нашу думку, для спеціалістів політологів особливо важливо враховувати різноманітні *форми* взаємозв'язку спорту і політики. Спробуємо більш докладно їх окреслити:

1. *Використання спорту, особливо Олімпійських ігор, в політичних цілях.* П. Сепьянен вказує на три основні форми використання Олімпійських ігор та олімпійської системи як інструменту політики:

- інтеграція олімпійських спортсменів до пропагандистських кампаній держав та політій/політичних систем;

- використання Олімпійських ігор як інструменту для прояву негативного ставлення до іншої державної/політичної системи шляхом бойкотів та протестів;

- прямий політичний тиск на прийняття рішень МОК і Національними олімпійськими комітетами [10].

Британські політичні теоретики Джон Лой (Loy John W.) Баррі МакФерсон (McPherson Barry D.) та Джеральд Кеньон (Kenyon Gerald) у своїй фундаментальній праці «*Sport and social systems*» (1978) [6] виділяють більш широке коло цілей «втручання» політики в спорт. На думку дослідників, такими цілями виступають:

- підняття міжнародного престижу шляхом завоювання спортсменами на чемпіонатах медалей, які символізують собою національну могутність;

- використання спортивних успіхів для пропаганди цієї держави серед її населення (легітимізація режиму) та в світовій політичній системі;

- розвиток та вдосконалення структури спорту в державі;

- встановлення суспільного контролю над певними видами спорту (бокс, хокей);

- застосування санкцій проти інших держав і народів, що проводять небажану національну політику (наприклад, апартеїд в ПАР);

- воєнна підготовка громадян;

- досягнення політиками власних цілей;

- підвищення громадянської єдності, політичного усвідомлення нації;

- агрегація та артикуляція інтересів невеликої соціальної групи (наприклад, «Чорної Сили» на Олімпійських Іграх в Мехіко в 1968 році);

- спроба демократизувати спорт, знищуючи етнічні, економічні та расові бар'єри для тих, хто залучений до спорту;

- підсилення соціальної диференціації в спорті (наприклад, апартеїд в ПАР) [6, р. 288–289].

Як відзначає В. І. Столяров, за всієї багатоманітності форм, напрямів та причин використання спорту політичними акторами можна виділити дві їх основні орієнтації: (1) *антигуманну*, що протирічить гуманістичним ідеалам та цінностям; (2) *гуманістичну* (пов'язану із реалізацією в спорті та за допомогою спорту гуманістичних ідеалів та цінностей) [2]. Яскравим прикладом антигуманних політичних цілей може слугувати пропаганда ідей націоналізму/шовінізму. Зауважимо, що одна з найважливіших форм політичного використання спорту гуманістичного спрямування – це його використання для ствердження мирного співіснування глобальних політичних акторів, укріплення дружби між ними, їх культурна співпраця, подолання націоналістичних настанов, покращення політичних відносин між державами та народами. Тому доволі помилково, як це часто постулюється, лише негативно оцінювати використання спорту в політичних цілях, упускаючи вказані форми його позитивного використання у відповідних цілях.

Варто наголосити також на тому, що предметом багатьох дискусій виступає питання щодо можливості уникнення впливу політики на спорт, а особливо – олімпійський рух. З метою понизити «політизацію» цього руху було внесено багато пропозицій:

- проводити олімпійські змагання одразу в декількох державах;

- довірити організацію Олімпійських ігор не окремому місту, не одній державі, а цілому географічному кластеру;

- проводити Олімпійські ігри у вигляді організованих змагань по різних видам спорту в різних державах;

- проводити Олімпійські ігри в якомусь постійному місці (наприклад, в Швейцарії/Греції).

Гостру дискусію викликала і продовжує викликати пропозиція *відмовитися від національних прапорів та гімнів*, а також підрахунку медалей та очок під час проведення Олімпійських ігор. Вперше з цією пропозицією виступив віце-президент МОК (1970–1974) Жан де

Мон. За скасування національних прапорів та гімнів, а також підрахунку медалей та очок на Олімпійських іграх виступав і президент МОК з 1952 по 1972 рр. Е. Брендедж та президент МОК з 1972 по 1980 рр. М. Кілланін.

Відзначимо, що вносилися і інші пропозиції. Однак жодна з них не була прийнята. В перспективі навряд чи можливо очікувати яких-небудь істотних змін, оскільки олімпійський рух, як і рух міжнародний, не може не піддаватися впливу з боку процесів, що мають місце в сучасній світ-системі.

2. *Спорт як сфера діяльності акторів політики. Спортивна політика.* В документах і матеріалах ООН, Ради Європи, державних актах ряду держав світу та в багатьох наукових працях доволі активно застосовується поняття «спортивна політика». Це поняття необхідно розглядати поряд з такими поняттями як «технічна політика», «економічна політика», «культурна політика» і т.д. При застосуванні цих понять виходять з того, що існують різноманітні сфери суспільного життя, кожна з яких виконує певні функції, вирішує певні завдання. Пов'язану з ними діяльність тих чи інших соціальних сил і розглядають як відповідну політику.

Можна зробити висновок, що підставою для виділення спортивної політики у відносно самостійний напрям політики в першу чергу виступає той факт, що в ХХ столітті спорт сформувався як відносно самостійний соціальний інститут зі своїми власними правилами, організаційною системою, принципами і завданнями діяльності.

Акторами спортивної політики можуть бути як політичні, так і неpolітичні організації. Політичні організації (держава, партії, соціально-політичні союзи, об'єднання) намагаються спрямувати діяльність сфери спорту в таке русло, що адекватно відповідає їх інтересам, ідеології, політичним цілям і програмам. Але в реалізації (а іноді і в розробці) цілей і завдань політики в сфері спорту, як правило, активну участь беруть різноманітні неpolітичні організації т.зв. «третього сектору».

Зазначимо, що пов'язана зі спортом діяльність політичних та неpolітичних акторів, її цілі, завдання, ресурси і т.д. може мати політичний характер та спрямованість, якщо вона орієнтована на використання спорту в політичних цілях, а може мати й інший зміст (наприклад, мати за мету сприяти реалізації власних, безпосередніх функцій спорту, пов'язаних з ним соціокультурних завдань).

3. *Вплив соціально-політичної структури суспільства на спорт і спортивну політику.* Цей вплив істотно залежить від конкретних історичних, соціально-політичних умов, структури суспільства, в межах якого розвивається спорт. Наприклад, в авторитарних режимах політичний клас намагається повністю підпорядкувати спорт своїй владі, використати його в своїх політичних та ідеологічних цілях. Так, в Спарті спорт використовувався як засіб, що уможливило виховання серед політичної/воєнної еліти сили, дисциплінованості, витривалості, здатності до самопожертви. Націонал-соціалізм намагався використовувати спорт для покращення раси, що була основою режиму, а також підготовки громадян до війни. Натомість, в демократичних державах спорт інтегровано в структуру, в якій держава, займаючи центральне місце в системі акторів спортивної політики та намагаючись впливати на спорт, все ж таки залишає широке поле

для вільної діяльності спортивних організацій. Ці організації характеризуються певною незалежністю, а втручання держави в їх діяльність відбувається в формі регламентації, фінансової допомоги, а приватний сектор використовує їх з метою реклами, надаючи їм в обмін підтримку та лояльність.

4. *Спортсмен як політичний актор.* Важливо виокремити два аспекти цієї проблеми. *Перший аспект* полягає в тому, що кожен індивід живе в соціальній системі і тому має пряме/опосередковане ставлення до політичних процесів. Навіть якщо він не бажає, він виступає об'єктом політичного простору: політична діяльність партій, класів, держав завжди спрямована на нього. Окрім цього, спортсмен в міжнародних змаганнях незалежно від своєї волі та бажання виступає не лише як гравець, рекордсмен, але й як представник своєї соціальної системи загалом чи яких-небудь її спільнот, тобто набуває статусу політичного актора, дії якого мають політичне забарвлення в тому числі. *Другий аспект* проблеми – питання щодо свідомої політичної активності спортсменів, тренерів та інших акторів спортивної діяльності, їх свідомої участі в політичних процесах. Основними формами такої участі можуть бути: (1) активна участь в діяльності політичних партій; (2) практична участь в політичному житті в індивідуальній/колективній формі – голодування, протести, демонстрації, маніфестації; (3) безпосередня участь в законодавчих, виконавчих, судових гілках влади для реалізації своїх ідей і програм; (4) використання засобів масової комунікації для декларування та пропаганди своїх політичних інтересів і цілей.

З огляду на ці два аспекти, що було нами наведено, особливої уваги заслуговує питання щодо того чи варто заохочувати політичну активність спортсменів і тренерів, використання ними спорту в політичних цілях. Адже серед спортсменів і тренерів до сих пір превалує думка про те, що їх безпосередня діяльність – займатися спортом, а не використовувати його в політичних цілях. Відповідаючи на це питання перш за все необхідно враховувати цілі політичної активності, їх відповідність ідеям гуманізму. Будь-яка політична активність заслуговує високої оцінки та заохочення, якщо вона спрямована на реалізацію гуманістичних ідеалів та цінностей. Звичайно актори спортивної діяльності не можуть нехтувати участю в вирішенні таких політичних питань (питання війни і миру), які безпосередньо зачіпають спорт, умови його успішного функціонування та розвитку.

5. *Політичне виховання спортсменів.* Важливе значення політичного виховання і соціалізації спортсменів полягає в тому, що спорт як важливий соціальний феномен все частіше виконує політичні функції, використовується в політичних цілях, а характер цих функцій та цілей багато в чому залежить саме від спортсменів. На сьогоднішній головна мета політичного виховання спортсменів – це формування у них не лише *загальнополітичної*, але й такої *спортивно-політичної культури*, яка передбачає ставлення людини до взаємозв'язку спорту і політики з позицій гуманізму [2; 3].

Таким чином, можна зробити наступний висновок: важливо не лише враховувати можливість взаємозв'язку спорту і політики, його реальне існування, але разом з тим чітко відрізнити/розмежувати, враховувати різноманітні форми та прояви цього взаємозв'язку.

## Список використаних джерел

1. Солаков Ангел. МОК, государство, ЮНЕСКО / Ангел Солаков // Инф. вестник ВНИИФК. – 1977. – №19. – С.27–38.
2. Столяров В. И. Взаимоотношение спорта и политики (социально-философский и методологический анализ) / В. И. Столяров // Гуманистика соревнования. – М.: Гуманитарный Центр «СпАрт» РГУФК, 2005. – Вып.3: Сб. ст. – С.5–123.
3. Хлопков А. В. Социально-педагогические аспекты концепции взаимоотношения спорта и политики: Автореф. ... дис. канд. пед. наук / А. В. Хлопков. – М., 2003. – 23 с.
4. Kirsh A. Sport in the Mass Media and International Understanding / Kirsh A., Preising W. // Sport and International Understanding: Proceedings of the Congress held in Helsinki. – Berlin etc.: Springer-Verlag, 1984. – P.285–296.
5. Giildenpfennig Sven. Internationale Sportbeziehungen zwischen Entspannung und Konfrontation / Sven Giildenpfennig // Der Testfall, 1980. – Koln: Pahl–Rugenstein Verlag, 1981.
6. John W. Loy Sport and social systems / Loy John W., McPherson Barry D., Kenyon Gerald. – Addison–Wesley Publishing Company. – London, 1978.
7. Krockow Christian Graf von. Gesellschaftliche und politische Funktionen des Sports // Gesellschaftliche Funktionen des Sports: Beitrage einer Fachtagung: Schriftenreihe der Bundeszentrale für politische Bildung. Band 206. – Bonn. – S.24–33.
8. Parry Jim Olympism at the Beginning and at the End of the 20th Century: Immutable Values and Principles and Outdated Factors / Jim Parry // IOA. Report of the 28th Session. – Lausanne, 1989. – P.81–94.
9. Parry Jim The Values of Olympism and Sports Education for Tomorrow: Paper presented at the 4 Joint International Session for Directors of NOAs, Members and Staff of NOCs and IFs (7–14 May, 1998, IOA, Ancient Olympia, Greece) / Jim Parry. – 11 p.
10. Seppanen P. The Olympics: A Sociological Perspective / P. Seppanen. – University of Helsinki, Department of Sociology, 1984. – №33.

## References

1. Solakov Angel. МОК, gosudarstvo, JuNESKO / Angel Solakov // Inf. vestnik VNIIFK. – 1977. – №19. – S.27–38.
2. Stoljarov V. I. Vzaimootnoshenie sporta i politiki (social'no-filosofskij i metodologicheskij analiz) / V. I. Stoljarov // Gumanistika sorevnovanija. – M.: Gumanitarnyj Centr «SpArt» RGUFK, 2005. – Вып.3: Sb. st. – S.5–123.
3. Hlopkov A. V. Social'no-pedagogicheskie aspekty koncepcii vzaimootnoshenija sporta i politiki: Avtoref. ... dis. kand. ped. nauk / A. V. Hlopkov. – M., 2003. – 23 s.
4. Kirsh A. Sport in the Mass Media and International Understanding / Kirsh A., Preising W. // Sport and International Understanding: Proceedings of the Congress held in Helsinki. – Berlin etc.: Springer-Verlag, 1984. – P.285–296.
5. Giildenpfennig Sven. Internationale Sportbeziehungen zwischen Entspannung und Konfrontation / Sven Giildenpfennig // Der Testfall, 1980. – Koln: Pahl–Rugenstein Verlag, 1981.
6. John W. Loy Sport and social systems / Loy John W., McPherson Barry D., Kenyon Gerald. – Addison–Wesley Publishing Company. – London, 1978.
7. Krockow Christian Graf von. Gesellschaftliche und politische Funktionen des Sports // Gesellschaftliche Funktionen des Sports: Beitrage einer Fachtagung: Schriftenreihe der Bundeszentrale für politische Bildung. Band 206. – Bonn. – S.24–33.
8. Parry Jim Olympism at the Beginning and at the End of the 20th Century: Immutable Values and Principles and Outdated Factors / Jim Parry // IOA. Report of the 28th Session. – Lausanne, 1989. – P.81–94.
9. Parry Jim The Values of Olympism and Sports Education for Tomorrow: Paper presented at the 4 Joint International Session for Directors of NOAs, Members and Staff of NOCs and IFs (7–14 May, 1998, IOA, Ancient Olympia, Greece) / Jim Parry. – 11 p.
10. Seppanen P. The Olympics: A Sociological Perspective / P. Seppanen. – University of Helsinki, Department of Sociology, 1984. – №33.

*Nikolaychuk G. G., competitor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), G.Nikolaichuk@gmail.com*

*Theoretical aspects of the research of sports and politics interaction*  
*Theoretical aspects of sports and politics interaction are examined in the article. Special attention is paid to the two main theoretical postulates of such interaction – (1) «sports out of politics» and (2) «sports truly political». Five main forms of sports and politics interaction in modern political process are outlined.*

**Keywords:** sport, politics, political process, the Olympic Games.

*Николайчук Г. Г., соискатель, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), G.Nikolaichuk@gmail.com*

## Теоретические аспекты исследования взаимосвязи спорта и политики

*Рассматриваются аспекты взаимосвязи спорта и политики. Особое внимание акцентировано на двух ключевых теоретических посылах взаимосвязи спорта и политики – (1) «спорт вне политики» и (2) «спорт пронизан политикой». Очерчено пять главных форм взаимодействия спорта и политики в современном политическом процессе.*

**Ключевые слова:** спорт, политика, политический процесс, Олимпийские игры.

\* \* \*

УДК 769.01

**Завальнюк О. В.,**  
 кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання Інституту фізичного виховання і спорту, докторант, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), LanaZav@i.ua

## КОЛЕКТИВІСТЬСЬКА ПРИРОДА СПОРТУ

*В будь-якому виді спорту спортсмен включений у суб'єкт-суб'єктні відносини, серед яких на особливу увагу заслуговують командні взаємодії. І хоча значення фактору команди в різних видах спорту є неоднаковим, його різновиди можна виокремити за рівнем колективної взаємодії. Там, де вона є цілісним колективом, спортивні досягнення спортсменів виявляються значно вищими. Проте сутнісні властивості спортивної команди впливають не тільки на спортивні результати, але й на процес духовного виховання особистості. Водночас для успіху виховного процесу в спортивній команді велике значення мають певні соціально-психологічні умови його діяльності, зокрема, командному духу, відповідальності, колективізму тощо.*

**Ключові слова:** людина, культура, спорт, спортивна команда, командний дух, колективізм, виховання.

Обговорюючи сутнісні властивості спорту, які визначають його роль у моральному вихованні особистості, необхідно звернути увагу на командний (колективістський) характер спорту і значення «командності» в індивідуальних видах спорту. Адже в будь-якому виді спорту, навіть, індивідуальному спортсмен включений у команду взаємодію, діє як представник колективу. Так, В. Столяров, підкреслюючи позитивний вплив спорту на процеси соціальної інтеграції, зазначає, що у спорті випадкове і неміцне коло учасників, характерне для рухливих ігор і розваг, замінюється стабільним колективом із строго певною, формалізованою структурою, оскільки спортивні змагання носять довготривалий характер, передбачають прагнення до постійного перевищення отриманих результатів і порівняння їх з досягненнями інших осіб [1].

М. Візитей та Д. Качуровський звертають увагу на той факт, що в багатьох видах спорту вміння бути гармонічним у відносинах з оточуючими людьми і середовищем – це важливий чинник високого результату. Я повинен тонко відчувати товариша по команді і підтримувати групу як гармонійне ціле в спортивних іграх. Я повинен максимально точно сприймати стан партнера і бути з ним в практичному розумінні «одним цілим». Я мушу у більшості індивідуальних видів спорту безпомилково відчувати особливості оточуючого середовища, вміти відгукуватись на його вимоги і чинити при виконанні мною вправи на нього вплив [2, с. 30].

Звичайно, значення командності в різних видах спорту не є однаковим. Зокрема, дослідження сучасних російських фахівців дозволили виокремити низку груп видів спорту за рівнем колективної взаємодії. До першої групи увійшли